

ФІЗКУЛЬТУРНА ОСВІТА

ТРАДИЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ В ПОЄДНАННІ З СИСТЕМОЮ ECTS НА ФАКУЛЬТЕТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

О.Г. Шалар, Херсонський державний університет

Анотація. Реформування державної системи вищої освіти і приєднання до Болонського процесу має відбуватися із урахуванням здобутків вітчизняної освіти: фундаментальності, гуманізації, системності і дієвості виховного процесу. Організація навчання студентів факультету фізичного виховання за змістовними модулями (2—3 в семестрі) — це опанування дисципліни за лекційним, семінарським, самостійним та підсумковим модулями.

Ключові слова: Болонський процес, змістовний модуль, умови навчання, якість знань.

Вступ. Можна по-різному сприймати реформування державної системи освіти і приєднання до Болонського процесу. Дехто в нашому суспільстві вважає ці кроки негативними, спрямованими на знецінення національної системи навчання. Наприклад, у викладачів вузів є всі підстави так вважати, тому що з кожним роком переглядаються навчальні плани, в яких зменшується відсоток лекційних та практичних (семінарських) занять, а збільшуються години на самостійне опанування студентами навчального матеріалу. Але ж правильно організована самостійна робота студента — це певний крок у формуванні творчої особистості.

На нашу думку, появу Болонського процесу спричинила не стільки шляхетна ідея інтеграції керівників вузів Європи, скільки відсутність бажання студентської молоді до навчання. Обов'язкове або навпаки занадто вільне (Франція) відвідування студентами об'ємних за змістом і часом лекцій і семінарських занять, оцінка репродуктивних знань, уніфікація самостійної роботи (відтворення того матеріалу, що викладений у лекціях або підручниках) — погіршили інтерес молоді до процесу освіти у вузах. Негативне відношення наших студентів до навчання криється у мотивах професійного вибору. За нашими дослідженнями, які проводилися в період 1998—2001 рр., а саме, опитування абітурієнтів факультету фізичного виховання та спорту показали, що 31,6% із них обрали навчання заради відстрочки від армії, 47,4% — за необхідністю отримання диплома щодо подальшої кар'єри і тільки 22,2% міських та 66,7% сільських абітурієнтів вважали вищу освіту необхідною умовою щодо духовного та інтелектуального розвитку.

Одна із головних ідей учасників Болонського процесу — це спонукання молоді до навчання протягом всього життя, може бути реалізована за-

вдяки творчому відношенню до процесу навчання [1]. І саме самостійну діяльність студента не можна зводити до виконання певних завдань (домашніх) з наступним відтворенням їх на практичних заняттях — це спрощене уявлення, «кам'яний вік» освіти. Самостійна робота студента повинна бути, по-перше, добре мотивованою, по-друге, збагаченою певними знаннями щодо її організації, по-третє, вміннями та навичками самостійно працювати, по-четверте, контрольованою самим студентом.

Змінити ставлення студентів до своєї майбутньої професії, до отримання освіти взагалі, до саморозвитку засобами кредитно-модульного навчання — обумовило проблему нашого дослідження.

Мета дослідження — реформування навчальної програми «Психологія фізичного виховання та спорту» та організація навчання студентів спеціальності «ПМСО. Фізична культура» за системою ECTS.

Результати дослідження та їх обговорення. Перебудова сучасної вищої освіти має відбуватися з урахуванням суттєвих здобутків вітчизняної освіти: фундаментальності, гуманізації, системності і дієвості виховного процесу. Тоді приєднання до Болонського процесу і перехід до кредитно-модульного навчання студентів стануть гарантією прогресу та якості вищої освіти.

Фундаментальність підготовки фахівця з фізичної культури передбачає його високу освіченість в організації і проведенні процесу фізичного виховання, спортивних та рекреаційних заходів. Якщо повернутися на 20 років в минуле, можна побачити, що позаурочні спортивно-масові заходи в школі (змагання, конкурси, турніри, походи тощо) були щоденною (а не епізодичною), невід'ємною частиною фізичного виховання. Природним вважалася праця вчителів фізичної культури, студентів

«фізруками» і «плавруками» у таборах відпочинку, інструкторами зі спорту за місцем мешкання школярів.

На сьогодні, позанавчальні фізкультурно-спортивні заходи стали не тільки модними, а й провідними формами фізичного виховання в школах Заходу, особливо в Австралії та США. У нас поки що ці питання вирішуються декларативно. Наприклад, на одному з плакатів передвиборчої агітації на посаду мера м. Херсона був надрукований лозунг: «Досить автозаправок — спортивні майданчики дітям!» Якщо допустити (а це мало ймовірно), що майданчики збудують, то хто буде організовувати на них роботу рекреаційного характеру. У сучасних ЖЕКах немає в штаті такої посади, як методист із здорового способу життя.

Гуманізація вищої освіти на факультеті фізичного виховання та спорту — це, в першу чергу, організація належних умов щодо навчання, тренування та відпочинку студентів. Студент-спортсмен повинен мати все необхідне для успішного навчання саме безпосередньо на факультеті. Коли працював наш факультетський методичний кабінет (керівник В.І. Зайченко), то суттєво покращилася не тільки якість знань студентів за всіма предметами, а й зміст творчих робіт (курсові, дипломні, магістерські тощо).

Системність і дієвість виховного процесу здійснюється якісним викладанням і засвоєнням студентами знань суспільних і гуманітарних наук в поєднанні із високою компетентністю у професійно-орієнтованих дисциплінах. Але ж цього замало. Професійна культура і громадянська позиція майбутнього вчителя фізичної культури або тренера формується у повсякденному житті. І не тільки в процесі тренувань, змагань, перебування на зборах, а й в організації, проведенні, суддівстві змагань різного рівня, показових виступах, активній участі в художній самодіяльності, КВК тощо. Як зробити так, щоб навчання у вищій школі було виховуючим, завжди хвилювало і хвилює викладачів вузів. І якщо викладання дисципліни базується на принципах персоналізації, диференціації та інтеграції змісту навчального матеріалу — перехід до модульної технології навчання принесе користь студенту і задоволення викладачеві.

Сьогодні у вузах фізкультурного профілю навчання студентів розпочинається із вкрай різною теоретичною (розумово-мовною) підготовленістю. Це міські, сільські і випускники шкіл райцентру, «бюджетними» та «платники», спортсмени, колишні спортсмени. І, як правило, всі вони із різним типом та рівнем мотивації до навчання. Звідси, весь процес опанування навчальної дисципліни від проектування, безпосереднього навчання та підсумкового етапу — забезпечується стимулюючою,

розвиваючою і особистісно-творчою функцією отримання студентами знань.

Відсутність цільового (міністерство освіти і науки України) програмно-методичного забезпечення дисципліни було компенсовано авторською програмою [3], у змісті якої передбачені методичні рекомендації щодо вивчення дисципліни за лекційним, семінарським, самостійним та підсумковим модулями. Суттєвим додатком до засвоєння програмного матеріалу стали авторські лекції з курсу [2], які в достатній кількості знаходяться у читальній залі університету та факультетському методичному кабінеті. На етапі проектування враховувалась кількість змістовних модулів в семестрі. За загально університетськими нормами у цьому навчальному році було визначено: у І семестрі — 2 модулі, у II семестрі — 3 модулі. Кожний змістовний модуль складався із лекційного, семінарського (практичного), самостійного, контрольного модулів. У змісті модуля самостійної роботи передбачені завдання для студентів із різним рівнем підготовленості і мотивації.

Безпосереднє навчання складається із ретельної підготовки викладача до проведення лекційних, семінарських занять та організації умов щодо самостійної роботи студентів. Лекції повинні бути прозорі і доступні для кожного студента, їх виклад — прив'язаний до практики. Обов'язкове конспектування лекцій — це не примха викладача, а елемент розумового розвитку студента. У лекціях знаходяться (приховані) відповіді щодо контрольних кваліфікаційних завдань (ККР) з дисципліни.

При проведенні семінарів головним є — спрямованість на активність студентів до виступу з використанням інтерактивних засобів навчання (рольові ігри, мозковий штурм, моделювання життєвих ситуацій, вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації тощо). До існуючого плану семінарських занять, нами детально розроблені завдання до цих занять по кожному змістовному модулю, в яких представлено: тематику, питання щодо обов'язкового опанування, контрольні запитання, рекомендована література. Всі ці документи наочно представлені в методичному кабінеті факультету та на кафедрі так само, як і авторський посібник [2] в достатній кількості (10 примірників), де міститься весь обов'язковий матеріал з «Психології фізичного виховання та спорту». Треба визнати, що ця об'ємна робота передбачає, все ж таки, репродуктивний рівень засвоєння навчального матеріалу.

Для творчо спрямованих студентів, відмінників навчання розроблена тематика щодо самостійного вивчення дисципліни та завдання до самостійної роботи в яких передбачено: підготовка та захист не менше 2-х рефератів по кожному змістовному моду-

Таблиця 1.

Динаміка якості знань студентів II курсу спеціальності «ПМСО. Фізична культура» ХДУ з дисципліни «Психологія фізичного виховання та спорту» за період 2003—2006 рр. (%).

Рівні \ Навч. рік	2003—2004	2004—2005	2005—2006
Високий	16,7	21,4	25,9
Достатній	16,7	28,6	18,5
Середній	30	10,7	55,6
Початковий	36,6	39,3	—

лю (тематика рефератів налічує більш ніж 20 тем з модулю), пошук в мережі ІНТЕРНЕТ або переклад з іноземної мови спеціальних текстів, ретроспективний психолого-педагогічний аналіз спортивної літератури із серії «Сердца, отданные спорту», «Звезды мирового спорта», «Спорт и личность» та ін. Треба визнати, що самостійно підготовлені виступи деяких студентів із ексклюзивними матеріалами викликають нескінченну дискусію на семінарах. Особливо це стосується матеріалів про психологію та долю видатних вітчизняних спортсменів: стрибун у висоту В. Яценко, гребців М. Сотніченко, В. Марченко тощо. Взагалі розглядання морально-етичних норм поведінки спортсменів, тренерів, викладачів фізичного виховання — проходять червоною стрічкою на лекціях, семінарах, індивідуальних заняттях.

Достатньо високим стимулом до ґрунтовного засвоєння дисципліни є, так звана, «підсумкова тека» по кожному змістовному модулю. Її зміст наступний:

- 1) наявність конспектів всіх запропонованих лекцій;
- 2) поточні оцінки за виступи на семінарах;
- 3) підготовка та захист рефератів (не менше 2-х за кожним змістовним модулем);
- 4) виконання контрольної кваліфікаційної роботи з 10-ти варіантів (згідно лекційних модулів).

Студент, який протягом семестру сумлінно поповнює «теку» позитивними здобутками, звільняється від іспиту з дисципліни. Серед таких відмінників навчання велика кількість діючих спортсменів високого рівня, які багато часу перебувають на зборах та змаганнях. Для них і всіх інших студентів, за розкладом, у день індивідуальної роботи (для студентів II курсу — це вівторок) — проводяться співбесіди та консультації з дисципліни.

Перебуваючи на стадії експерименту з впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ВНЗ, можна відзначити позитивну динаміку у якості засвоєння студентами спеціальності «ПМСО. Фізична культура» навчальної дисципліни «Психологія фізичного виховання

та спорту» у зрівнянні з минулими роками (див. табл. 1).

Як видно із таблиці, у двох попередніх навчальних роках більш ніж третина студентів мала початковий рівень знань з дисципліни. Це пов'язано із відсутністю умов щодо належної підготовки до семінарських та самостійних занять. У створеному при факультеті методичному кабінеті (2003 р.) бракувало підручників, посібників та інших методичних джерел з психології фізичної культури. У студентів спостерігалася відсутність зацікавленості у отриманні поточних позитивних оцінок за виступи на семінарах та за виконання контрольних робіт тому, що все це суттєво не впливало на результати іспиту в кінці семестру. У цьому навчальному році активність студентів на лекціях і семінарах була підкріплена відсутністю негативних оцінок за виконання контрольних робіт (ККР), що доводить ефективність змістовної роботи саме з самостійних занять студентів та підсумкового модулю.

Висновки. Приєднання до Болонського процесу і перехід до кредитно-модульного навчання має відбуватися з урахуванням традицій вітчизняної вищої освіти. У першу чергу, це фундаментальність підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, що забезпечується ґрунтовними знаннями та вміннями проводити реабілітаційні та рекреаційні заходи. По-друге, треба гуманізувати процес навчання студентів переключенням акцентів не на результат навчання, а на його процес, створюючи для цього низку умов (науково-методичне забезпечення читальних залів, методичного кабінету достатньою кількістю джерел; передбачити у розкладі індивідуальні заняття та консультації з дисципліни тощо). По-третє, неухильно домагатися системності та дієвості виховного процесу через зв'язок навчання із практикою, з передовим педагогічним досвідом у фізичному вихованні, спорті, фізичній рекреації тощо.

Чітка організація навчання за змістовними модулями (2—3 за семестр) — це систематична атестація студентів, їх ґрунтовні знання і вміння, суттєвий стимул до творчого процесу учіння протягом всього життя, а не заради оцінки на іспиті.

Список літератури

1. Беляев Ю., Мішуков О. Болонський процес. Хрестоматія. — Херсон: Видавництво ХДУ, 2005. — 276 с.
2. Шалар О.Г. Лекції з курсу «Психологія фізичного виховання та спорту»: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності ПМСО. Фізична культура. — Херсон: Видавництво ХДУ, 2005. — 212 с.
3. Шалар О.Г. Програма та методичні рекомендації з курсу «Психологія фізичного виховання та спорту» для студентів спеціальності 7.010103 «ПМСО. Фізична культура». — Херсон: Видавництво ХДУ, 2005. — 36 с.

Надійшла до редакції 25.10.2006.

Shalar O.G. The tradition of domestic education in a combination to ECTS system at physical training and sports faculty.

The state system reforming of higher education and joining to the Bolonskiy process should be occurred in view of domestic educational achievement: formation: fundamentality, humanization, regularity and operation of educational process. The organization of physical training faculty students on substantial modules (2-3 in a semester) is a mastering of discipline on lecture, tutorial, independent and final modules.

Key words: Bolonskiy process, the substantial module, conditions of training, quality of knowledge.

Шалар О.Г. Традиции отечественного образования в сочетании с системой ECTS на факультете физического воспитания и спорта.

Реформирование государственной системы высшего образования и присоединение к Болонскому процессу должно происходить с учетом достижений отечественного образования: фундаментальности, гуманизации, системности и действенности воспитательного процесса. Организация обучения студентов факультета физического воспитания по содержательным модулям (2—3 в семестр) — это освоение дисциплины по лекционному, семинарскому, самостоятельному и итоговому модулям.

Ключевые слова: Болонский процесс, содержательный модуль, условия обучения, качество знаний.

Нова книжка

- П32 Пилипко В.Ф., Овсенко В.В.
Атлетизм: Навчальний посібник. — Харків: «ОВС», 2007.
ISBN 966-7858-47-0.

Навчальний посібник написаний відповідно до навчальної програми загального курсу «Атлетизм» для студентів інститутів фізичної культури та факультетів фізичного виховання педагогічних університетів.

Книга рекомендована студентам, магістрам та викладачам фізкультурних навчальних закладів.

Рекомендовано

Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих
навчальних закладів фізичного виховання і спорту
(лист № 14/18.2-1664 від 12.07.2005 р.)

